

ukinjenih templarjev. Potem ko so v boju s Turki podlegli, so v letu 1523 izgubili Rodos in veliki mojster se je preselil na otok Malto, po katerem so se ivanovci pričeli imenovati maltezarji (malteški viteški red). 1798 je Malto osvojil Napoleon in red je tedaj izgubil skoraj vso posest in njegova moč in ugled sta pričela usihati. (Der Grosse Brockhaus VI, Wiesbaden 1955, str. 80.) — 19. H. Pirchegger-S. Reichl; Geschichte der Stadt und des Bezirkes Fürstenfeld. Fürstenfeld 1952, str. 17. — 20. M. Kos, Gradivo za historično topografijo Slovenije. Za Kranjsko do leta 1500. I, Ljubljana 1975, str. 265. — 21. Rokopis št. 1648, str. 218 v Štajerskem deželnem arhivu v Gradcu, fond Komenda Melje. — 22. 1323. november 23. (Notizenblatt der Akademie VIII, 1858, str. 406). — 23. H. Wiessner, Monumenta historica ducatus Carinthiae IX, Klagenfurt 1965, št. 489, str. 152. — 24. Kopija listine iz 19. stol. (št. 2194f) v Štajerskem deželnem arhivu v Gradcu. — 25. Orig. perg. listina do 1434, avgust 14. v Pokrajinskem arhivu Maribor. — 26. Ing. Orožen III, o. c., str. 349—350. — 27. Ibidem, str. 351. — 28. Imenjska cenitev 14/183 (Comenda zw Hayllenstein register) v Štajerskem deželnem arhivu v Gradcu (S.a). R. Baravalle, Zur Geschichte der steirischen Masse I (Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark XXIX, 1935, str. 58). — 29. Sod ok. 1050 l = 2 štrtina, torej štrtin okoli 525 (Ibidem, str. 92). — 30. Malo vedro = 16,4 l. — 31. Imenjska cenitev 14/83 za leto 1543 v SLa. — 32. Graška četrt (grazer virtl) = 78,72 l (H. Baravalle, o. c., str. 58). — 33. Ibidem, str. 78. — 34. Ign. Orožen III, o. c., str. 494. — 35. SUAP, škatla 831, št. 2 — 36. Pismo z dne 8. ju-

lija 1579, Gradec (SUAP, šk. 831, št. 4). — 37. Pismo z dne 23. aprila 1580, Strakonice (SUAP, šk. 831, št. 5). — 38. Pismo z dne 20. oktobra 1580 (SUAP, šk. 831, št. 6). — 39. SUAP, šk. 831, št. 7. — 40. Ibidem. — 41. Ibidem. — 42. Dokument z dne 20. marca 1613, Praga (SUAP, šk. 831, št. 8). — 43. SUAP, šk. 831, št. 9 — 44. SUAP, šk. 831, št. 11. — 45. Primerjava pisave kaže na roko Lobkowitza. — 46. SUAP, šk. 831, št. 11. — 47. SUAP šk. 831, št. 12. — 48. »Visitatio commendae Hailstein in Inferiori Styria per mandatum a magno priore comite de Colowrath facta sub commendatore Joane Josepho de comitibus ab Herberstein« (SUAP, šk. 831, št. 14). — 49. »Urbarium der commenda Hailstein in unter Steyer von freyherrn von Gloiach als commendator gemacht 1704« (SUAP, šk. 831, št. 16). — 50. S. Vilfan, Prispevki k zgodovini mer na Slovenskem s posebnim ozirom na ljubljansko mero (16.—19. stol.). Zgodovinski časopis VIII, 1954, str. 41. — 51. R. Baravalle, Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark XXV, 1929, str. 77. — 52. S. Vilfan, o. c., str. 52. — 53. »Visitatio commendae Hailsteinensis 1708« (SUAP, šk. 831, št. 18). — 54. SUAP, šk. 831, št. 17. — 55. Ign. Orožen III, o. c., str. 496 in 497. — 56. SUAP, šk. 831, št. 20. — 57. Ign. Orožen III, o. c., str. 477. — 58. Prim. idem IV, str. 199 do 202. — 59. Prim. idem III, str. 481—482. — 60. Prim. idem III, str. 482—490. — 61. Prim. ibidem, str. 487. — 62. SUAP, šk. 831, št. 27. — 63. SUAP, šk. 831, št. 27a. — 64. SUAP, šk. 831, št. 27. — 65. Ibidem. — 66. SUAP, šk. 831, št. 28. — 67. Ibidem. — 68. Ibidem. — 69. Ibidem. — 70. SUAP, šk. 831, št. 28a. — 71. SUAP, šk. 831, št. 26.

LJUBLJANČANI V SREDNJEVEŠKEM DUBROVNIKU

IGNACIJ VOJE

Čeprav razpolagamo samo s fragmentarnimi podatki, želimo opozoriti na dejstvo, da so ljubljanski meščani od začetka 15. stoletja potovali v smeri proti Dubrovniku in se v njem ustavljali. Več podatkov tudi govori o tem, da je bil Dubrovnik že v 15. in še v večji meri v 16. stoletju trgovsko povezan s slovenskimi deželami.¹ Poglejmo, kdo so bili ti Ljubljančani, s čim so se ukvarjali in kakšne sledove so pustili v virih.

Prvega Lubljančana, ki se je zaustavil v Dubrovniku, srečamo že v začetku 15. stoletja. To je bil Marko, sin Jurija (Marcus Georgii de Lubiana). Vse, kar vemo o njem, zvemo iz ženitne pogodbe (carta dotalia), ki jo je

dubrovniški notar registriral 21. novembra 1419. leta. Marko je bil označen kot »habitator ad presens Ragusii«. Več kategorij je sestavljalo strukturo prebivalstva srednjeveškega Dubrovnika. Prebivalci z oznako »habitatores« so bili po poreklu in po socialnem položaju zelo slikovita mešanica. Razen bogatih italijanskih in drugih tujih trgovcev so mednje sodili tudi mali trgovci, obrtniki in nekvalificirana delovna sila. Mnogi »habitatores«, ki niso bili formalno sprejeti med meščane (cives), so zaradi dolgoletnega bivanja v Dubrovniku sebe imeli za Dubrovčane. Običajno so kot drugi polnopravni Dubrovčani izpolnjevali vse obveznosti do države.

plačevali razne dajatve in podobno.³ Eden izmed motivov za sprejem med dubrovniške meščane je bila poroka z Dubrovčanko, s katero je moral imeti tudi otroke. Iz akta, ki je ohranjen, žal ne zvemo, ali je Marko izpolnjeval vse pogoje in bil kasneje sprejet med dubrovniške meščane.

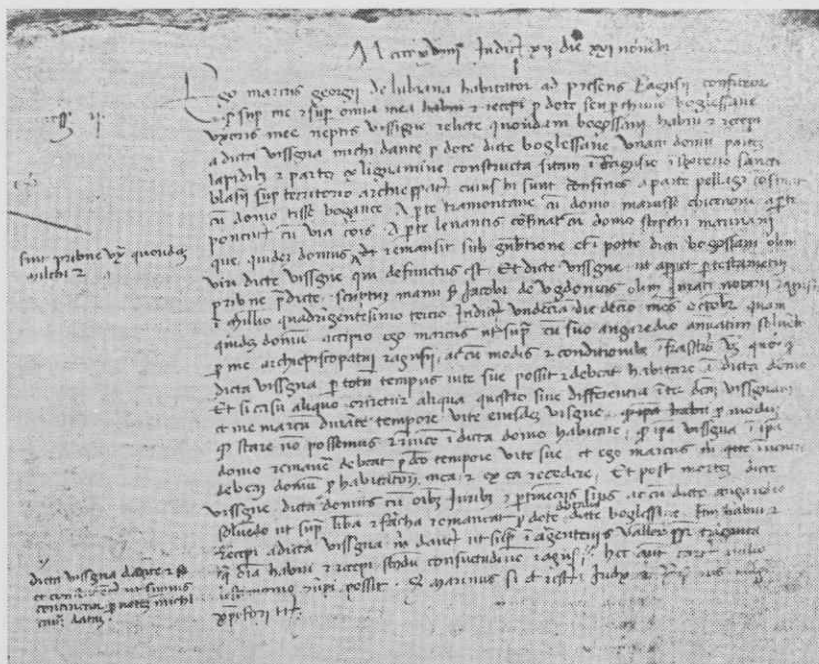
Sama ženitna pogodba je zanimiva po vsebini in odkriva važne podatke za urbanistični razvoj srednjeveškega Dubrovnika. Marko se je oženil v Boljeslavo (Boglessaua), vnučkinjo Višnje (Vissigna), vdove pokojnega Bogoslava. V pogodbi potrjuje, da je od Višnje sprejel na račun dote (pro dote seu perchivio) hišo, delno zidano, delno leseno (vnam domum partem lapidibum et partem ex lignamine constructa), ki stoji v predelu sv. Blaža (sexterio sancti Blasii) nad nadškofijskim teritorijem.

Omenjeni so tudi lastniki parcel, na katere njegova hiša meji: na jugu na hišo Tisse Bgance, na severu na hišo Marusse Chicenove, na zahodu z občinsko potjo in na vzhodu s hišo mornarja Stepcha. Podatek o tem, da je hiša spodaj zidana, zgoraj lesena, je pomemben iz več razlogov. Zaradi pogostih požarov je dubrovniška vlada stremela za tem, da bi lesene hiše polagoma zamenjali z zidanimi. Po nekem požaru v začetku 15. stoletja je dubrovniški Veliki svet sprejel 4. maja 1406 sklep, da je treba vse lesene hiše postopno porušiti. Posebni uradniki so morali popisati in oceniti vse lesene hiše v Dubrovniku. Vsako leto so izžrebali poseben listek s popisom 25 lesenih hiš, ki so jih morali lastniki v ro-

ku enega leta nadomestiti z zidanimi. Leta 1413 je bilo v Dubrovniku le 17 lesenih hiš, ki bi jih morali porušiti, in to 7 v predelu Sv. Petra, 6 v predelu sv. Blaža, a samo 4 na Prijeku.⁴ Kljub vsem tem energičnim ukrepom vlade vidimo, da je bila Višnjina hiša leta 1419 še vedno pol lesena in le v spodnjem delu zidana in to v ravnem delu samega mesta. Iz teksta pogodbe tudi zvemo, da je bila omenjena hiša prej last Pribne, hčerke pokojnega Milka, in da je bila izročena v upravljanje omenjenemu Bogoslavu pokojnemu možu Višnje in omenjeni Višnji. To je razvidno iz testamenta Pribne, ki ga je lastnoročno napisal dubrovniški notar ser Jacobus de Vgdonicis 10. oktobra 1403. leta. To se pravi, da je Višnjina hiša stala že leta 1403.

Marko se obvezuje, da bo s prevzemom hiše plačeval vsako leto dubrovniškemu nadškofu neko dajatev, da bo dajal Višnji do konca njenega življenja kot v hiši. Zanimiv pa je še en pogoj, ki ga postavlja Višnja. Če bi med Markom in njo prišlo do kakršnega koli spora ali nesporzuma, da ne bi mogla bivati skupaj v isti hiši, potem bo Višnja ostala v hiši do konca svojega življenja, Marko pa se bo moral iz hiše umakniti in poiskati novo bivališče. Po Višnjini smrti pa bo Marko prevzel hišo z vsemi pravicami in obveznostmi. Na koncu še potrjuje, da je prejel od Višnje na račun dote srebrnine v vrednosti 30 perperjev.

Ljubljčan Marko je v Dubrovniku pristal na ženitne pogoje po dubrovniških obi-

Državni arhiv Dubrovnik, Dotium notariae IV. Gol 58^r ser 32, Liber dotium

čajih (*secundum consuetudinem Ragusii*), kot je poudarjeno v pogodbi. S kakšnimi nameni in po kakšnem poslu je prišel Marko v Dubrovnik, ne vemo. S poroko z Dubrovčanko Boljeslavo si je zagotovil takšen status, ki mu je omogočil, da se je vključil v neko dejavnost v mestu. Marko namreč prihaja v Dubrovnik v času, ko se v njem uvaja nova proizvodna dejavnost. V Dubrovniku namreč takrat podpisujeta pogodbo z dubrovniško vlado Pavle Cornello in njegov polbrat Peter Pantella iz Piacenze, da razvijeta manufakturo sukna.⁵ Morda je bil tudi Ljubljčan Marko eden tistih tujcev, ki jih je ta dejavnost pritegnila v Dubrovnik. Dubrovniška vlada je namreč dajala velike ugodnosti vsem, ki so se vključevali v suknarsko proizvodnjo ali pospeševali kako drugo obrt. Peter Pantella je zaposloval v tem času mnoge tujce, kot na primer tkalca Ugolina, tkalca Gerarda, oba iz Kölna, Tomo iz Ancone, Marka Ivanova iz Senja itd.⁶

Leta 1462 se je zaustavil v Dubrovniku drugi Ljubljčan, neki Francisco de Pavonibus de Lubiana.⁷ Francisco de Pavonibus je prišel v Dubrovnik z nalogo, da opravlja dve službi, kot organist in kot nadškofov notar. Kot notar je napisal 26. aprila 1463 testament Stanule, žene Nikolaja Mekatovića.⁸ Stanula je v testamentu zapustila skoraj vse premoženje duhovniku Nikolaju Pavličeviću, ki ga imenuje »suo padre spiritual« (spovednik), možu, ki je še živ, pa zapušča le polovico hše. Že 20. septembra 1463 je prišlo pred dubrovniškim sodnikom do »examinationes supra dicto testamento«, verjetno zaradi dvomov v pravnoveljavnost testamenta. Poleg prič Ivana Ognjanovića in kožarja Blaža Radoslava je bil zaprisežen tudi notar Francisco. Iz zapisnika zvemo marsikaj o osebnosti Francisca. Na zaslišanju je sebe označil kot človeka slovenskega rodu iz Ljubljane (*quod est natione sclauus videlicet de Lubiana*). Čeprav trdi, da ne zna govoriti tako, kot govorijo v Dubrovniku, dodaja, da razume vse, kar se tam pogovarjajo. Zanimiv je tudi preskus sodnika Mihaela Volčevića o njegovem znanju slovenskega jezika (*et dictis sibi aliquibus verbis scalauus per ser Michaellem de Volzio satis bene intellegebat*). V zapisniku Francisco omenja, da je študiral v Benetkah. Preden je prišel v Dubrovnik, je bil že dve leti in deset mesecev kancelar v Zadru.

Koliko časa je ostal Francisco v Dubrovniku, lahko ugotavljamo le posredno. Ohranile so se tri kreditne pogodbe, v katerih se omenja kot upnik oziroma dolžnik. Iz tega lahko sklepamo, da se je vključil v kreditno trgovino. Dne 9. aprila 1470 daje na kredit

donu Basiliju, kaplanu z otoka Koločepa, 6 dukatov.⁹ Leta 1473 se Francisco zadolžuje pri Marinu Dimitrija za 78 perperjev in 8 grošev.¹⁰ Leta 1481 se v neki zadolžnici kot upnik omenja magistro Francisco de Venetiis organista, ki je dal na kredit kovaču Radoslavu Stojanoviću in prezbiterju Marinu Radosaliću 36 perperjev.¹¹ Ni izključeno, da je organist Francisco iz Benetk ista osebnost kot Francisco de Pavonibus, kajti na zaslišanju v zvezi s testamentom je moral zaradi dvomov o njegovi avtentičnosti prikazati svoje slovansko poreklo. Stanula mu je namreč narekovala testament v svojem slovanskem jeziku, on pa je moral njene besede prevesti v latinščino. Zato je bil potreben preskus njegovega poznavanja slovenskega jezika, ki so ga govorili v Dubrovniku. Če je Francisco iz Benetk ista oseba kot Francisco de Pavonibus, potem bi Francisco de Pavonibus iz Ljubljane deloval v Dubrovniku še leta 1481.

Ta na pogled zelo fragmentaren podatek o organistu Franciscu iz Ljubljane ni pomemben samo za slovensko kulturno zgodovino, ampak tudi za kulturno zgodovino Dubrovnika. Podatek nam tudi potrjuje, da je naš slovenski živelj odhajal že v srednjem veku iz svojih rodni krajev in se uveljavljal drugod. Istočasno nam ti podatki prikazujejo v drugačni luči uradovanje na škofijemskem dvoru v Dubrovniku, kjer sta bili funkciji notarja in organista med seboj organsko povezani. In končno organista Francisca de Pavonibusa bi lahko imeli za prvega znanega glasbenika slovenskega rodu.¹²

Tretji podatek o nekem Ljubljčanu v Dubrovniku je iz začetka 16. stoletja. Leta 1506 sklepa magister Georgius de Liubiliana, faber, salariatus comuis Ragusii pogodbo o uku s Petrom Vukosalićem iz Trebina »de loco vocato Mirusse«.¹³ Prvo, kar pritegne našo pozornost, je oblika, kako je označen Jurijev rodni kraj. Pri Marku in Franciscu se kraj, od koder sta doma, označuje v italijanski obliki »de Lubiana«. Jurij pa je moral pred dubrovniškim notarjem uporabiti slovensko rabo imena Ljubljana, ki pa jo je notar — Roman prilagodil svojemu načinu izgovora v Liubiliana.¹⁴ Da je Jurij govoril slovensko, lahko sklepamo tudi iz tega, ker je vzel za vajenca Petra Vukosalića iz Trebinja.

Toda Jurij iz Ljubljane je moral biti kot kovač priznan mojster, sicer ga dubrovniška vlada ne bi sprejela za »salariata«. Salariati so bili razni strokovnjaki, ki jih je vzela dubrovniška vlada v službo. Mednje sodijo širje zdravniki, kancelarji in notarji, proto-magister arsenatus, brivec, orožarji in razne

vrste godcev: piskači, trobentači itd. Mnogi so prišli iz Italije, ker je njihov posel zahteval specialno šolanje. Precej jih je imelo oznako »teotonicus«. Med temi Nemci bi lahko iskali tudi strokovnjake slovenskega porekla. Pogodbe o službi so sklenili običajno za eno ali dve leti, toda če so dobro opravljali svojo službo, so jim pogodbo podaljševali. Takrat so jim tudi povečali plačo. Nekateri so ostali vrsto let v službi v Dubrovniku, se poročili z Dubrovčankami in se končno vtopili med dubrovniškimi meščani.¹⁵

Pogodba sama je precej stereotipna, vendar iz nje vidimo, pod kakšnimi pogoji se je učil Peter iz Trebinja kovaške obrti pri Ljubljancu Juriju. Učna doba bo trajala 4 leta. Ves ta čas bo Peter bival pri Juriju in delal v njegovi delavnici. Od njega ne sme pobegniti. Magister Jurij se obvezuje, da mu bo dajal hrano in ga oblačil v obleke iz dubrovniškega sukna (de panno raguseo). Na koncu učne dobe mu bo dal obutev in obleko ter kovaško orodje »secundum consuetudinem fabrorum civitatem Ragusii«. ¹⁶ V pogodbi je še rečeno, da za Petra jamči njegov brat Ivan Vukosalić.

Ni slučajno, da je bil v začetku 16. stoletja sprejet v službo dubrovniške občine kovač Jurij iz Ljubljane, saj prihaja v tem času z Reke in Senja veliko železa in železnih izdelkov, predvsem žblji.¹⁷ Železo, ki so ga tovorili iz slovenskih dežel na Reko, so z Reke izvažali v razne kraje, med drugim celotja do Dubrovnik.¹⁸

Že ti skromni, zelo fragmentarni podatki o bivanju Ljubljancev v Dubrovniku v 15. in 16. stoletju najdeni slučajno v Dubrovniškem arhivu, dokazujejo, da ne gre za osamljene primere. Krog ljudi iz slovenskih dežel, trgovcev in obrtnikov, ki so se zaustavljali v Dubrovniku ali pa preko Dubrovnik potovali še dlje proti vzhodu, je moral biti dosti večji, kot je znano iz virov. Razdalje tudi v srednjem veku niso preprečevale, da bi prihajalo do občasnih stikov med Dubrovnikom in slovenskimi deželami. Trgovski interesi so premagovali tudi te ovire.

OPOMBE

1. Ignacij Voje, Trgovski stiki med Dubrovnikom in slovenskimi kraji v drugi polovici 15. in v začetku 16. stoletja, Časopis za zgodovino in narodopisje, n. s. letn. 5 (XL), Maribor 1969, st. 221—227. — 2. Državni arhiv Dubrovnik (DAD), Dotium notariae, knj. IV, fol. 58'. — 3. Jovanka Mijušković, Dodeljivanje dubrovačkog gradjanstva u srednjem veku, Glas SANU

CCXLVI, knj. 9, Beograd 1961, str. 103. — 4. Risto Jeremić-Jorjo Tadić, Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika, zv. I, Beograd 1939, str. 7. — 5. Dragan Roller, Naša prva manufaktura sukna u XV stoljeću u Dubrovniku, Ekonomski pregled, god. I, br. 2, Zagreb 1950 str. 192—202. — Ibid. str. 200 — 7. Ignacij Voje, Ljubljancan Francisco de Pavonibus organist v Dubrovniku leta 1463, Muzikološki zbornik, zv. III, Ljubljana 1967, str. 16 do 21. — 8. DAD Testamenta notariae, knj. XVIII, fol. 69—70. — 9. DAD Debita notariae, knj. XXXVIII, fol. 173'. — 10. Ibid, knj. XLII, fol. 17—24. VIII. — 11. Ibid, knj. XLVIII, fol. 147 — 10. IX. — 12. Dragotin Cvetko, Zgodovina glasbene umetnosti na Slovenskem, I del, Ljubljana 1958; kot prvi znani osebnosti slovenskega rodu v glasbenem življenju v srednji Evropi na prehodu iz XV. v XVI. stoletje omenja Cvetko Baltazarja iz Mozirja in Jurija Sladkonjo. — 13. DAD Diversa notariae knj. 85, fol. 58—18. II. — 14. Anton Grad, Prispevek k etimologiji toponimov Ljubljana, Lubiana, Laibach, Slavistična revija 1, Ljubljana 1980, str. 49—63. Po mnenju avtorja naj bi iz suponirane romanske eliptične oblike l'alluviana najprej nastala romanska oblika Lubiana, ki je še danes italijansko ime za Ljubljano. V slovenskem izgovoru pa je romanska oblika Lubiana doživela razne glasovne spremembe, dokler ni prišlo do končne slovenske oblike Ljubljana. Toda avtor med drugim poudarja, da to slovensko obliko beremo šele v 19. stoletju. Tudi Trubar piše za Ljubljano še Lublana in Vodnik je izdajal Lublanske novice, šele Kopitar je predpisal pisavo lj za palatalni l in Prešernove poezije leta 1847 so že izšle »v Ljubljani«. Na koncu postavlja, kot sam pravi, tvegano in manj verjetno domnevo, da bi se bilo nemško ime Laibach lahko razvilo tudi iz slovenskega imena Ljubljana, toda verjetneje se mu zdi, da je tudi nastanek nemškega imena Laibach prevzet iz romanske oblike Lubiana. Ne nameravam se spuščati v etimologijo imena Ljubljana, ker za to nisem strokovnjak. Opozoril pa bi še na en primer uporabe krajevne oznake Ljubljana, ki sem ga našel v Dubrovniškem arhivu. Iz neke pogodbe trgovske družbe, ki je bila sklenjena 6. aprila 1490. leta, zvedemo, da sta družabnika, dubrovniška trgovca, trgovala z nekim »Marinom Chramarjem de Gliubliana« (DAD Debita notariae knj. LIII, fol. 91'). Ljubljanski trgovci in obrtniki so potemtakem že konec 15. in v začetku 16. stoletja pred tujimi notarji izjavljali, da so iz Ljubljane. Torej je že v tem času, kot pravi A. Grad, romanska oblika Lubiana doživela spremembe nekusa bi v blj z vrinjenim t. i. »epentetičnega« l : Lubiana > Lubljana, a po predkrožni asimilaciji l-blj v lj-blj ter zelo verjetno zlasti z naslonitvijo na slovensko paronimno in zelo pogostno osnovno ljub v končno slovensko obliko Ljubljana (Grad o. c. str. 50). — 15. Irmgard Mahnken, Dubrovački patricijat u XIV veku, Beograd 1960, str. 81. — 16. Dragan Roller, Dubrovački zanati u XV in XVI stoljeću

Zagreb 1951, v poglavju »Metalska struka« govori posebej o kovačih (fabri ferrarii) str. 93-111. Roller ugotavlja, da je učna doba pri kovačih trajala v 15. stoletju od 6 do 8 let. V začetku 16. stoletja se giblje od 5 do 7 let. Matrikula kovačev je iz tega časa izgubljena, toda iz pogodb med mojstri in vajenci se vidi, da je imela predpise o vajenski dobi. Vajenci so na koncu učne dobe dobili orodje za opravljanje svoje obrti in potrdilo o usposobljenosti. Kovaška obrt se je v Dubrovniku v 15. stoletju hitro razvijala, izpopolnjevala se je tehnika proizvodnega procesa. Tuji mojstri poučujejo domače kovače in uvajajo razne specialne veje kovaške obrti. V 16. stoletju doseže kovaška obrt v

Dubrovniku svoj največji razcvet. — 17. DAD Debita notariae knj. LXIII, fol. 128' — 22. VI. 1504 (consignare unum Miliare ferri duri de Flumino); knj. 66, fol. 90' — 28. III. 1508 (barillia sex clanorum bonorum); fol. 116 — 27. IX. 1512 (Milliare unum cum dimidio ferri duri in barilibus...). knj. LXIX, fol. 185' — 18. II. 1513 (Milliare unum grossum fero de Segna); fol. 210 — 13. IV. 1513 (duc. au. 39 gr. XXVI videlicet duc au. 35 pro parte in decem barilibus clanorum octo... et quanto citius redere Ragusium ex presenti viagio Segne) itd. — 18. Ferdo Gestrin, Trgovina slovenskega zaledja s primorskimi mesti od 13. do konca 16. stoletja, Ljubljana 1965, str. 185.

LJUBLJANSKA GIMNAZIJA (1773—1808)

II. del

JOŽE CIPERLE

Po smrti Jožefa II. je njegov naslednik Leopold II. (1790—1792) zaupal vodstvo nadaljnje študijske reforme de Martiniju, ki dotlej svojih relativno naprednih šolsko-reformnih nazorov ni mogel prav uveljaviti. Kot predsednik posebne komisije za ureditev študij je začel izvajati pametno zamisel, ki še danes ni brez pomena za uspeh šolskih reform. Sodil je namreč, da so dotedanje šolske reforme predvsem zato tako malo koristile, ker so jih učnim močem vsiljevali od zgoraj. Uspeh reformnih prizadevanj je po njegovem pravilnem mnenju v prvi vrsti odvisen od učnih moči, ki so za reformo zavzete. To pa ne morejo biti, dokler so samo njen objekt. Zato naj o notranjem delu šol najprej same odločajo, saj se bo s tem povečala njihova pedagoška usposobljenost, zavest odgovornosti za kvaliteto njihovega dela in pripravljenost za sprejemanje novih pobud.

V tem smislu je dekret z dne 8. februarja 1791, tako imenovani »novi študijski načrt« (Nachricht von einigen Schul- und Studienanstalten), določal, da se profesorji vsake izmed štirih univerzitetnih fakultet kakor tudi učitelji vsake gimnazije in vsake glavne šole oziroma normalke združijo v posebnih učiteljskih zborih. Tako bi dobili šest takih učiteljskih zborov, ki bi jih sestavljali profesorji teološke, juridične, medicinske in filozofske fakultete, ter učitelji gimnazij in glavnih oziroma normalnih šol. Tu naj ob-

ravnava jo šolske in študijske probleme. S tem namenom naj se v določenih obdobjih zbere vsak posamezen učiteljski zbor in razpravlja o izvajanju učnega načrta, o učbenikih, o šolski disciplini, o izpitnem režimu pa tudi o javnih knjižnicah, o izdajanju znanstvenega časopisa, o štipendijah in o sposobnih osebah za učna mesta. Ker naj zaradi splošnih koristi nadzirajo javne, vzgojne in učne zavode le taki močje, ki so s svojim poklicnim delovanjem v teh ustanovah kot učitelji in profesorji že zbrali potrebne izkušnje, naj se v vsakem glavnem mestu dežele, v katerem je prej omenjenih šest učiteljskih zborov, ustanovi študijski konses in ta naj po učiteljskih zborih prevzame splošno vodstvo in nadzorstvo notranje ureditve šol in študij v deželi. Konses še predlaga, kakor že učiteljski zbori, sposobne osebe za zasedbo učnih mest in pa to, da naj prisostvujejo njegovi člani pri polletnih izpitihi v višjih in nižjih šolah ter ugotavljajo uspešnost njihovega dela. Štiri člane konsesa volijo štiri fakultete, nadaljnja dva člana pa učiteljska zbora gimnazij in glavnih šol oziroma normalke, predseduje pa mu rektor univerze. Pri teh volitvah naj bi predvsem upošteval razgledane in izkušene, zaradi starosti upokojene učitelje in profesorje ter predstojnike javnih šol. Lahko pa so se volili tudi člani učiteljskih zborov, vendar v tem primeru niso smeli več prisostvovati po-